

Tomi Voutilainen

DIGITAALISTEN PALVELUJEN SÄÄNTELY

Alma Talent
Helsinki 2020

Tilaa Digitaalisten palvelujen sääntely -kirja
Alma Talent Shopista: shop.almatalent.fi

Copyright © 2020 Alma Talent Oy ja kirjoittaja

Yhteistyössä Lakimiesliiton Kustannus

ISBN 978-952-14-3622-2

ISBN 978-952-14-3624-6 (verkkokirja)

Kannen sarja-asu: Heikki Sallinen

Taitto: NotePad

BALTO print

Liettua 2020

Palaute kirjasta: kustannustoimitus@almamedia.fi

ESIPUHE

Digitaalisiin palveluihin kohdistuva sääntely on ollut osa oikeusjärjestystämme jo yli 20 vuoden ajan. Se on uudistunut viime vuosina varsin paljon, ja se kehittyy koko ajan erityisesti eurooppaoikeudellisessa sääntelyssä. Digitaalisten palvelujen määrä on valtava. Lähes kaikki kuluttajapalvelut ovat muodossa tai toisessa saatavilla Internetistä. Ihmiset kommunikoivat ajasta ja paikasta riippumatta laajalle yleisölle sosiaalisen median palvelujen avulla. Julkisen hallinnon palveluja on digitalisoitu jo pitkään vaihtelevalla menestyksellä ja varsin hitaasti suhteessa muuhun digitaaliseen kehitykseen.

Olen saanut toimia viimeisten parinkymmenen vuoden aikana digitaalisten palvelujen kehittämishankkeissa, digitaalisten palvelujen kehittämisen arviointitehtävissä sekä digitaalisiin palveluihin liittyvän lainsäädännön valmistelutehtävissä. Nämä tehtävät ovat tuoneet esiin eri näkökulmia digitaalisten palvelujen kehittämiseen ja sääntelytarpeisiin. Koko tutkijaurani ajan on yksi keskeinen tutkimukseni teema ollut sähköinen hallinto ja asiointi. Tutkimustyötä sekä digitaalisten palvelujen ja hallinnon kehittämistä olen saanut tehdä lukuisten eri alojen asiantuntijoiden kanssa. Heille olen kiitollinen vuorovaikutuksesta ja siitä yhteistyöstä, jota digitalisaation eteen olemme tehneet.

Tässä teoksessa on otettu huomioon lainsäädäntö ja oikeuskäytäntö vuoden 2019 loppuun asti. Digitaalisten palvelujen tekijänoikeuksia koskevan sääntelyn olen tarkoituksella jättänyt teoksen ulkopuolelle.

Teoksen kustannustoimittajana on toiminut Taija Haapaniemi, joka asiantuntevasti ja nopeasti kommentoi kirjan käsikirjoitusta. Osoitan suuret kiitokset hänelle kirjoitustyön viime vaiheiden huolenpidosta. Kiitos myös teoksen kustantajana toimivalle Alma Talentille myön-

teisestä suhtautumisesta teoksen julkaisemiseen ja pitkämielisyydestä käsikirjoitusprosessin venyessä.

Kirjoittaminen on jälleen vaatinut ajallista panostusta. Se on vienyt aikaa ja huomiota muilta vielä tärkeämmiltä, perhearkeen liittyviltä asioilta. Kiitos läheisilleni, jotka antoivat aikaa tämän työn loppuun saattamiseen. Teoksen omistan perheelleni.

Puerto de la Cruzissa helmikuun viimeisenä päivänä 2020

Tomi Voutilainen

julkisoikeuden professori, dosentti

SISÄLLYS

ESIPUHE	5
Lyhenneluettelo	13
I Digitaaliset palvelut sääntelykohteena	15
1 Palveluyhteiskunnan digitalisoituminen	15
2 Digitaalisiin palveluihin kohdistuvan sääntelyn systematiikka	19
3 Sääntelykohteet ja digitaaliset palvelut	24
3.1 Sääntelykohteena Internet	24
3.2 Digitaalinen palvelu	25
3.3 Tietoyhteiskunnan palvelu	29
3.4 Verkkosivustot ja sosiaalinen media joukkotiedotusvälineenä	31
3.5 Sähköinen asiointi ja digitaalisten palvelujen tuottaminen viranomaisissa	38
3.6 Sähköisen asiointin mahdollistavat tukipalvelut hallinnossa	41
3.7 Eurooppalainen palveluväylä digitaalisten palvelujen portaalina	44
3.8 Tunnistuspalvelut ja valtuutukseen perustuva asiointi	48
3.9 Sähköinen allekirjoitus	56

II Digitaalisten palvelujen sisällön perusvaatimukset	59
4 Sisäänrakennettu ja oletusarvoinen tietosuoja digitaalisissa palveluissa	59
4.1 Henkilötieto	59
4.2 Henkilötietojen käsittelyn vastuut	61
4.3 Tietosuoja osana palvelujen suunnittelua – Privacy by Design	64
4.4 Pääasialliset käsittelyn oikeusperusteet digitaalisissa palveluissa	76
4.4.1 Sopimuksen täytäntöönpano ja oikeutettu etu	76
4.4.2 Lakisäateisten velvoitteiden noudattaminen ja yleinen etu	78
4.4.3 Suostumus	80
4.4.4 Käsittelyn erityisiä edellytyksiä	85
4.5 Käsittelyn avoimuus rekisteröidylle	90
4.6 Käyttötarkoitussidonnaisuus, tarpeellisuusvaatimus, täsmällisyys ja säilytyksen rajoittaminen	95
4.7 Rekisteröidyn oikeudet	98
5 Käyttäjälähtöisyys ja saavutettavuus digitaalisissa palveluissa	102
5.1 Käyttäjälähtöinen suunnittelu hallinnon asiakkaan ja kuluttajan oikeuksien edistäjänä	102
5.2 Digitaalisten palvelujen saavutettavuusvaatimukset ja niiden toteuttaminen	108
5.2.1 Saavutettavuus ja digitaalisten palvelujen saavutettavuuden osa-alueet	108
5.2.2 Saavutettavuussääntelyn soveltaminen	111
5.2.3 Saavutettavuusvaatimukset ja vaatimuksenmukaisuuden varmistaminen	121
5.2.4 Kohtuuton rasite ja kohtuulliset mukautukset	128
5.2.5 Saavutettavuusseloste	132
5.2.6 Saavutettavuuspalautteen käsittely	136
5.2.7 Saavutettavuusselvityspyyntö	144
5.2.8 Saavutettavuuskantelu	145

III Tietoyhteiskunnan palvelut ja kuluttajansuoja	147
6 Tietoyhteiskunnan palvelun sisältöön kohdistuvat vaatimukset	147
6.1 Tietoyhteiskunnan palvelujen sääntelyn soveltamisalasta	147
6.2 Tiedonantovelvollisuudet tietoyhteiskunnan palveluissa	149
6.3 Tilauksen tekeminen digitaalisesti	152
6.4 Etämyynti tietoyhteiskunnan palvelun osana – verkkokauppoja koskeva täydentävä sääntely	153
6.5 Eurooppalaiset säännöt digitaalisten palvelujen käytön sopimuksista	161
6.6 Yksityishenkilöiden välinen kaupankäynti digitaalisissa palveluissa ja jakamistalous	167
7 Välityspalvelut ja hakukoneet	171
8 Sähköinen suoramarkkinointi ja evästeet	176
8.1 Sähköinen suoramarkkinointi	176
8.2 Evästeet	180
IV Viranomaisten digitaaliset palvelut	183
9 Viranomaisen digitaalisten palvelujen tarjoajana	183
9.1 Vaihtoehdot viranomaisessa asiointiin – palveluperiaate lähtökohtana	183
9.2 Viranomaisen velvollisuus tarjota digitaalisia palveluja ja sähköistä asiointimahdollisuutta	188
10 Viranomaisten digitaalisten palvelujen sisältövaatimuksia ..	194
10.1 Hyvä hallinto viranomaisten digitaalisissa palveluissa	194
10.2 Tiedotus- ja neuvontavelvollisuus	196
10.3 Asiakirjajulkisuuskuvaus tiedonhallintayksikön verkkosivustolla	203
10.4 Viranomaisen tietopalvelut digitaalisena palveluna ..	206
10.5 Kielelliset oikeudet	207

11	Tietoturvallisuusvaatimukset viranomaisten digitaalisissa palveluissa	211
11.1	Viranomaisten digitaalisten palvelujen tietoturvaluussäätelystä	211
11.2	Digitaalisen palvelun saatavuus ja häiriötilanteiden hallinta	213
11.3	Viranomaisen digitaalisten palvelujen sisällöt tietoineistoina ja niiden tietoturvaluus	215
11.4	Viranomaisen oikeus vaatia sähköistä tunnistamista	217
11.5	Viranomaisen velvollisuus käyttää sähköistä tunnistamista	220
11.6	Salassa pidettävien tietojen siirtäminen yleisessä tietoverkossa	221
11.7	Lokitietojen kerääminen	223
12	Sähköisten asiakirjojen lähettäminen ja vastaanottaminen viranomaistoiminnassa	225
12.1	Sähköisen muodon hyväksyttävyyys – sähköinen viesti ja asiakirja	225
12.2	Sähköisen asiakirjan lähettäminen	228
12.3	Sähköisen asiakirjan vastaanottaminen	233
	12.3.1 Vastaanottokuittaus	233
	12.3.2 Saapumisajankohta ja määräjät	235
12.4	Sähköinen vireillepano	241
	12.4.1 Saapuneiden asiakirjojen rekisteröinti	241
	12.4.2 Vastaanottoimet	247
13	Sähköinen tiedoksianto	250
13.1	Tiedoksiannosta hallintoasioissa	250
13.2	Kirjallinen tiedoksianto lainkäytössä	251
13.3	Suostumus sähköisen tiedoksiannon edellytyksenä	253
13.4	Todisteellinen sähköinen tiedoksianto	257
13.5	Tavallinen sähköinen tiedoksianto	258
13.6	Erityisiä sähköisiä tiedoksiantomenetelyjä	259
13.7	Sähköinen yleistiedoksianto ja julkinen kuulutus	260
14	Viranomaisen digitaalisen palvelun pakollisia sisältövaatimuksia	263

V Digitaalisten palvelujen valvonta	267
15 Digitaalisten palvelujen saavutettavuusvaatimusten ja kohtuullisten mukautusten valvonta	267
16 Henkilötietojen käsittelyn valvonta digitaalisissa palveluissa	272
17 Tietoyhteiskunnan palvelujen ja etämyynnin valvonta	279
18 Ylimpien laillisuusvalvojien rooli digitaalisten palvelujen valvojina	281
Lähteet	283
Kirjallisuutta ja tiedonantoja	283
Valiokuntien mietinnöt ja lausunnot	285
Tuomioistuimet ja lautakunnat	286
Valvontaviranomaiset	288
Hakemisto	291